

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора, заслуженого юриста України Журавльова Дмитра Володимирович – на дисертаційне дослідження Положенцевої Тетяни Валентинівни «Місце інституту адвокатури в системі правничої допомоги: адміністративно-правовий аспект», подане на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Суспільство XXI століття характеризується тим, що правові відносини, які виникають в сучасних умовах, стають все більш складними та багатоаспектними, адже в процесі своєї повсякденної діяльності людина може зіткнутися з численними юридичними питаннями, які потребують професійного вирішення. Це може стосуватися як кримінального чи цивільного судочинства, так і адміністративних спорів, трудових конфліктів, питань спадщини, бізнесових правовідносин, тощо. За таких умов правнича допомога відіграє надзвичайно важливу роль, оскільки вона забезпечує реалізацію принципів верховенства права та законності, гарантуючи кожній особі можливість захистити свої права, свободи та законні інтереси. Правнича допомога реалізується багатьма суб'єктами, втім ключове місце серед них належить саме інституту адвокатури. Остання є незалежним правозахисним інститутом, який покликаний на професійному рівні забезпечити ефективний правовий захист та представництво інтересів фізичних та юридичних осіб. З огляду на зазначене вище, не викликає сумнівів, що дисертаційне дослідження Положенцевої Тетяни Валентинівни на тему: «Місце інституту адвокатури в системі правничої допомоги: адміністративно-правовий аспект» є актуальним та своєчасним.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження спрямоване на реалізацію Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року, затверджених Указом Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019, Національної стратегії у сфері прав

людини, затвердженої Указом Президента України від 24 березня 2021 року № 119/2021. Дисертацію виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи Науково-дослідного інституту публічного права «Правове забезпечення прав, свобод та законних інтересів суб'єктів публічно-правових відносин» (номер державної реєстрації 0120U105390) (стор.17).

Мета і задачі дисертації сформульовані достатньо чітко і обґрунтовано відповідно до теми дослідження і свідчать про комплексний підхід до наукового пошуку. Мета дисертаційного дослідження полягає в проведенні комплексного аналізу адміністративно-правового аспекту регулювання місця інституту адвокатури в системі правничої допомоги, а також обґрунтуванні висновків і формулюванні пропозицій щодо шляхів удосконалення адміністративно-правового регулювання інституту адвокатури в системі правничої допомоги.

Здобувачем обґрунтовано і практичну значущість розкриття сутності та особливостей адміністративно-правового регулювання інституту адвокатури в системі правничої допомоги, а також доведено необхідність вдосконалення означеного регулювання задля підвищення ефективності захисту прав громадян. У зв'язку із цим певний науковий і практичний інтерес викликають розроблені в дисертації теоретичні пропозиції, на підставі яких здобувач пропонує внести низку доповнень, спрямованих на вдосконалення чинного законодавства.

У ході дисертаційного дослідження були вдало вирішені наступні завдання: з'ясувати сутність, зміст і правову природу правничої допомоги; схарактеризувати інститут адвокатури як складову системи суб'єктів надання правничої допомоги, а також розкрити завдання, мету та принципи діяльності адвокатського самоврядування; розкрити правові засади функціонування інституту адвокатури та визначити місце в ньому адміністративного законодавства; встановити завдання, мету та принципи інституту адвокатури; виявити проблемні питання надання первинної правової допомоги інститутом адвокатури; визначити специфіку організації надання вторинної

правової допомоги інститутом адвокатури; обґрунтувати особливості здійснення державного та громадського контролю за діяльністю інституту адвокатури щодо надання правничої допомоги; з'ясувати гарантії адвокатської діяльності щодо надання правничої допомоги; проаналізувати зарубіжний досвід діяльності інституту адвокатури щодо надання правничої допомоги з метою визначення можливостей його адаптації в національну правову систему; сформулювати пропозиції щодо шляхів удосконалення адміністративно-правового регулювання організації надання правничої допомоги інститутом адвокатури.

Методологічна основа дослідження характеризує достатньо високий рівень виконаної здобувачем роботи. Використання широкого арсеналу загальнонаукових та спеціальних методів і прийомів пізнання дозволило авторові логічно і переконливо обґрунтувати теоретичні положення, всебічно аргументувати пропозиції практичної спрямованості.

Дисертаційна робота робить свій внесок у дослідження проблем адміністративного права, вона є змістовною та важливою для вирішення теоретичних і практичних правових проблем вдосконалення адміністративно-правового регулювання інституту адвокатури в системі правничої допомоги.

Об'єкт та предмет дослідження сформульовані вдало і відповідають вимогам МОН України.

Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Високий ступінь обґрунтованості результатів дослідження зумовлено досить раціональною та внутрішньо узгодженою структурою дисертаційної роботи. Загальна структура роботи в цілому є логічною, послідовною, раціональною, обґрунтованою предметом, метою та завданнями дослідження.

Наукова новизна роботи визначається тим, що дисертація є першим комплексним науковим дослідженням адміністративно-правових аспектів правового регулювання місця інституту адвокатури в системі правничої

допомоги. У результаті проведеної роботи сформульовано нові наукові положення та висновки, які запропоновані здобувачем особисто (с. 18). В процесі роботи авторка опрацювала достатню кількість як вітчизняних, так і зарубіжних наукових доробок, проаналізував національні та міжнародні нормативно-правові акти.

Цілком обґрунтованим є проведений дисертанткою у підрозділі 1.1. аналіз сутності змісту та особливостей правничої допомоги. Здобувачка наочно ілюструє, що правнича допомога у аспекті її розгляду саме як юридичної діяльності є опосередкованою правом та відображеною у відповідних правових, або організаційних формах, соціальною (такою, що здійснюється у взаємодії з людьми та їх спільнотами) діяльністю адвокатів, яка здійснюється на професійній основі та спрямована на досягнення юридичних наслідків: інформування людини про її права, допомога у реалізації її прав, охорона та захист порушеного, невизнаного, оспорюваного права, яка в цілому сприяє забезпеченню законності та правопорядку, досягнення соціальними суб'єктами своїх цілей та реалізації своїх законних потреб і інтересів (с. 43).

У підрозділі 1.2 дисертанткою розкрито місце інституту адвокатури в системі суб'єктів надання правничої допомоги а також завдання, мета та принципи діяльності адвокатського самоврядування (с.45–63).

У висновках до підрозділу авторкою досить вдало обґрунтовано, що завдання адвокатського самоврядування, які визначені у законі, доцільно сформулювати за такими групами: 1) внутрішньоорганізаційні: обговорення проблем внутрішньої організації діяльності адвокатів з безпосереднього надання правничої допомоги, формування шляхів їх вирішення, в тому числі, шляхом прийняття відповідних рішень органами адвокатського самоврядування, взаємодії органів адвокатського самоврядування із державними органами щодо надання пропозицій до законопроектів, іншої взаємодії щодо створення сприятливих умов для незалежної та ефективної адвокатської діяльності; закріплення та удосконалення правил адвокатської

етики, напрацювання та удосконалення практик адвокатської діяльності, її стандартів тощо; притягнення до дисциплінарної відповідальності, вирішення питань функціонування спільних органів, в тому числі, сплати внесків до органів адвокатського самоврядування; 2) зовнішні: взаємодія з іншими учасниками суспільних відносин щодо створення належних умов для професійної діяльності адвокатів; 3) квазі-адміністративні: ведення Єдиного реєстру адвокатів України, участь у формуванні Вищої ради правосуддя (с. 63–64).

Позитивно слід відзначити комплексний підхід дисертантки до характеристики організація надання правничої допомоги інститутом адвокатури (Розділ 2). Варто погодитись із тим, що інститут правничої допомоги як важлива гарантія забезпечення охорони та захисту прав людини в Українській державі функціонує зі значними проблемами та недосконалостями механізму безпосереднього втілення норм у правореалізаційну практику. Доцільно акцент здійснити на тому, що ані профільним законом, ані підзаконними нормативно-правовими актами не визначено належних механізмів дотримання принципу незалежності адвокатури у своїй діяльності у ході надання безоплатної вторинної правничої допомоги. Наявні принципи та засади законодавчого регулювання свідчать про забюрократизованість процесу участі адвокатів у процесі надання безоплатної вторинної правничої допомоги, занадто велику завантаженість адвокатів, які діють у зазначеній системі, брак належних інструментів для оцінки якості надання адвокатських послуг. На думку дисертантки, удосконалюючи чинне законодавство у визначеній сфері, нормотворець повинен подбати про створення також і дієвих механізмів заохочення адвокатів до участі у наданні безоплатної вторинної правничої допомоги, передбачивши гідну оплату наданих послуг, прозору та відповідну основним засадам діяльності адвокатури систему взаємодії адвокатів з клієнтами, центрами надання безоплатної правничої допомоги (с.125).

Третій розділ дисертаційного дослідження справедливо та логічно присвячено характеристиці напрямів удосконалення організації та функціонування адвокатського самоврядування. В цілому, дисертантка доволі ґрунтовно проаналізував гарантії адвокатської діяльності щодо надання правничої допомоги, зарубіжний досвід діяльності інституту адвокатури щодо надання правничої допомоги та можливість його адаптації в національну правову систему, а також шляхи вдосконалення адміністративно-правового регулювання організації надання правничої допомоги інститутом адвокатури.

На підставі вищевикладеного можна констатувати, що мета і задачі дисертаційного дослідження повною мірою досягнуті. Дисертаційне дослідження заслуговує на позитивну оцінку.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації.

Водночас у дисертації Положенцевої Тетяни Валентинівни містяться деякі дискусійні положення, які вимагають додаткового обґрунтування.

1. Розкриваючи правову природу правничої допомоги, авторці варто було приділити увагу історичним аспектам розвитку даного інституту, а також вказати, як в його межах розвивався інститут адвокатури. Адже, як вбачається, зміст інституту правничої допомоги, а також місце адвокатури у ньому, обумовлено саме історичними аспектами.

2. Цікаво було б почути думку дисертантки щодо розмежування таких правових категорій як «правова допомога» та «правнича допомога», адже в науковій літературі точиться жвава дискусія стосовно того, як саме ці терміни співвідносяться. Окрім того, в процесі наукового дослідження авторка вживає то одне, то інше поняття.

3. Складно погодитись із тим, що дисертанткою було вперше запропоновано визначення категорії «інститут адвокатури», яке запропоновано розуміти як самодостатнє та легітимне утворення у правовій, економічній, соціальній, суспільно-політичній системі України. Адже в

науковій літературі вказаному терміну приділяло увагу чимало науковців, в тому числі й розкриттю його сутності та змісту.

4. Спірною є назва Розділу 3 дисертаційного дослідження «напрями удосконалення організації та функціонування адвокатського самоврядування», адже в рамках нього авторка жодного слова не говорить саме про самоврядування. Окрім того, не логічною назва Розділу 3 є навіть з урахуванням тематики дисертації.

5. Говорячи про можливості використання зарубіжного досвіду правового регулювання адвокатської діяльності в Україні, авторці слід було запропонувати внесення змін та доповнень до чинного національного законодавства, яке визначає адміністративно-правовий статус адвокатури. Сказане, наприклад, стосується удосконалення системи юридичних гарантій адвокатської діяльності, умов та підстав їх відповідальності.

У той же час хочу відзначити, що вказані зауваження, переважно, носять рекомендаційний характер, а також свідчать про складність і багатоаспектність проведеного здобувачкою дослідження і не зменшують значущості виконаної роботи.

Повнота висвітлення результатів дослідження.

Основні теоретичні положення і висновки дисертаційної роботи викладено у п'яти статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях (у тому числі у міжнародному), а також у трьох тезах наукових повідомлень на науково-практичних конференціях.

Оцінка оформлення дисертації та змісту автореферату.

Аutoreферат дисертації відповідає її змісту та повністю відображає основні положення і результати дослідження. Дисертацію та автореферат оформлено відповідно до встановлених вимог.

Загальний висновок.

Дисертаційне дослідження «Місце інституту адвокатури в системі правничої допомоги: адміністративно-правовий аспект» є завершеною працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що в

сукупності вирішують конкретне наукове завдання задачу щодо розкриття місця інституту адвокатури в системі правничої допомоги з точки зору її адміністративно-правового регулювання з урахуванням зарубіжного досвіду, виявлення проблем у відповідній сфері та формуванням пропозицій щодо вдосконалення адміністративно-правового регулювання організації надання правничої допомоги інститутом адвокатури. Виходячи із зазначеного, слід вказати, що дисертаційне дослідження за своєю актуальністю, новизною постановки та вирішенням досліджених проблем, теоретичним рівнем і практичною корисністю, достовірністю і обґрунтованістю одержаних результатів повністю відповідає науковій спеціальності 12.00.07 та вимогам Порядку присудження наукових ступенів, а його авторка — Положенцева Тетяна Валентинівна — заслуговує присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 — адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

Офіційний опонент:

заступник керівника

Департаменту з питань громадянства,
помилування, державних нагород —
керівник управління з питань помилування
Офісу Президента України,
доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України

Дмитро ЖУРАВЛЬОВ

Підпис	<i>Д. Журавльов</i>
ЗАСВІДЧУЄТЬСЯ	
Керівник Департаменту управління персоналом	
14 03	20 25